

Sakarā ar diskusiju par Dievmātes
Kazājas ikonas baznīcas projektu Dzintaros,
Turaidas ielā

Mana pozicija ir sekojošā :

- 1) Baznīcu ir jāatjauno savā vēsturiskajā vietā.
- 2) Žēl, ka pasūtītājs **negrib** atjaunot F. Kizelbaša skaisto koka baznīcu, kas bija Jūrmalas stila un Latvijas kultūras vides brīnišķīgs iemiesojums, bet grib būvēt akmens baznīcu.

Jāatzīt, ka pasūtītājam ir tiesības izvēlēties jaunbūves būvmateriālu.
Kā risināt tādu variantu ?

Latvijas tradicijas arhitektūras praksē ir brīnišķīgs piemērs Jēkabpilī, kur 1888. gadā pēc R. Pfluga un A. Kizelbaša projekta ķieģelī tika atjaunota sadeguša Sv. Gara baznīca. Tā bija nevis koka ēkas kopija (formālais atkārtojums), bet jauns arhitektūras objekts – bijušās sadegušās baznīcas māklīnieciskais tēls (atgadinājums), kas meistariski risināts jaunās konstrukcijās.

- 3) Žēl, ka pasūtītājs **negrib** īstenot arī bijušās koka baznīcas akmens tēlu, bet projektē baznīcu citās formās, ar augstu zvanu torni.

Jāatzīt, ka pasūtītājam ir tiesības izvēlēties arī tādu ceļu, ja projektā pieņemtais augstums atbilst Jūrmalas pilsētas apbūves noteikumiem un apkārtējās apbūves mērogam.

Nemot vērā būvvietas nozīmīgumu, jāatzīmē, ka jaunbūve būs netikvien Jomas ielas telpiskā dominante, bet pārstāvēs arī Jūrmalas pilsētas un visas Latvijas atjaunoto kultūrvidi. Tāda uzdevuma risināšana prasa visaugstāko profesionalo līmeni, balstīto uz vietējām tradicijām.

Latvijas pareizticīgo baznīcu arhitektūras tradicijas ir savdabīgās, interesantas, neatkārtojamās nekur citur pasaulei, tās ir mūsu kultūras bagātība. Mūsu tradicijai raksturīga īpaša formu **tīriņa**, **teoloģiskā skaidrība** un **simbolikas precīzitāte**. Šīs tradicijas spilgtākie dibinātāji un īstenotāji ir Jānis Baumanis un Roberts Pflugs. Pareizticīgo dievnama **ideja** viņu darbos precīzi atbilst Baznīcas arhitektūras kanonam, izteka pārliecinoši, mākslinieciski spējīgi un sugestīvi.

Ko nozīmē dievnama ideja ?

Dievnama ideja atbilst konfesijas ticības mācībai, kas visā pilnībā izpaudas arhitektūras formās. Dievnama ideja ir teoloģiski daudznozīmīga, tās trīs galvenie aspekti – priekšstati par Visuma uzbūvi, par Dievu un par cilvēka dzīves jēgu.

Te man ir atlasīti daži mūsu arhitektūras meistaru darbu attēli un tieši ar augstiem zvanu torņiem, lai varētu salīdzināt ar uzrādīto projektu. Šajos dievnamos ideja izteikta uzskatāmi skaidri.

Attēli.

Kāpēc šīs tradicijas ir aizmirstas un nav īemtas vērā jaunbūves risinājumos ?

4) Uzrādītājam jaunbūves arhitektūras risinājumam **trūkst ideja**. Formas saliktas, sekojot dekoratīvisma principam, ignorējot formu iekšējās simboliskās jēgas. Rodas jautājums, tā ir arhitektūra vai dekoratīvā celtniecība ?

Ja tik nozīmīgajā vietā tiek projektēta pavisam jaunā baznīca, tai jābūt **skaistai**, un tās konfesionālo piederību jāpazīt no pirmā acu uzmetiena. Sakrālajā arhitektūrā mēs saprotam skaistumu nevis ka dekoratīvo rotāšanu, bet dievnama idejas nevainojamo iemiesojumu arhitektūras formās un konstrukcijās, telpas organizācijā. Ja **ideja trūkst vai ir izkropļota**, tad nav arī skaistuma.

Tā dēļ, arī šajā projektā pamatapjomu kompozicija ir nevarīga, izplūdisi, piespiesta pie zemes, apjomu proporcijas ir sliktas, dekors ir samākslots, stilu savienojumi nejauši, zvanu tornis ir piesliets citiem apjomiem, nevis organiski izaug no tiem.

Tika izskatīti jaunbūves projekta ģenplāns, kopskatī, fasādes, garengriezums un konstatēti sekojošās kanoniskās dievnama idejas izpaušanas trūkumi :

- **Pārkāpts arhitektoniskās kompozīcijas hierarhijas princips** – galvenais un noteicošs visu kristietības konfesiju sakrālajai arhitektūrai. Dažādu konfesiju dievnami atšķiras pēc telpu organizācijas kompozīciju niansēm, bet princips visiem vienāds – stingra apjomu hierarhija. Pareizticīgo dievnamā galvēnā ir vidus telpa un tās ārējais apjoms. Šajā projektā tas nav īstenots, jo kopējā telpiskajā kompozīcijā nav uzsvērta baznīcas vidus daļas (naosa) pamatapjoma nozīmīgums.
- **Trūkst kanoniskais Visuma uzbūves tēls**. Tā ir viena no galvenajām pareizticīgo dievnama idejām. Pamatapjoms simbolizē zemes Baznīcas tēlu, mēdz būt kuba veidā, kas izaug no parējām

formām. Virs kuba stūriem mēdz uzstādīt četras mazās «galvas» - evangēlistu tēlus, kas izplatīja kristietības mācību visos zemes virzienos. Virs zemes kuba mēdz parādīt Debess Baznīcas tēlu – parasti tas ir risināts teltsveida un kupola formās vai ar velvju sfēriskām virsmām, var būt uzsvars ar dažāda veida dekoratīvām formām, un ir vainagots ar Kristus Visuvaldītāja simbolisku tēlu – lielo «galvu» vai kupolu, kas balstas uz pamatnes – Dieva Likuma tēla. Pamatapjoms vienmēr dominē kopējā pareizticīgo dievnama kompozīcijā (piemēram, ar masu), arī gadījumos, kad zvanu tornis ir ļoti augsts.

Tādu formu izbūvi mēs projektā neredzam. Lielā «galva» nevis dominē, bet iegāzās zemo, izstiepto gar zemi apjomu jumtā. Četras mazās «galvas» nejauši izvietojas jumtu korēs, nevis pamatapjoma stūros vai uz tā.

- Projektā pilnīgi ignorēta būvapjomu kanoniskā proporciju **harmonijas sistēma**, kas balstas uz zelta griezuma un ģeometrijas metodēm. Tas ļoti labi redzams nemākulīgajā griezumā – laidumi un augstumi ir nejauši salikti, līdz ar to kanoniskā iekštelpa, kurā simboliski notiek cilvēka un Dieva samierināšanās, nav izveidojusies. Tā saucamā «trešā ass» nav uzsverita.
- Dievnama arhitektūra mēdz īstenot **Dieva Likuma mūžības un nesatricināšanas tēlu**, kas izpaudas vareno konstrukciju veidā. Dievnama konstruktīvā risinājuma simbolika nesaraujami saistīta ar formu izteiksmīgumu, forma un konstrukcija saaug kopā arī **Kristus Miesas tēlu**. Projektā šīs idejas ir ignorētas.
Griezumā iezīmētas vājas konstrukcijas, kas liecina, ka projekta autoram nav izpratnes par kanoniskās krusta-kupola telpas konstruktīvo uzbūvi un konstrukciju simboliku, pat nav ieprojektēts kupols, kur mēdz izvietot galvēno gleznojumu – Kristus tēlu.
- Autoram nav zināmi tradicionālie celtniecības tehnoloģijas risinājumi. Griezumā nemākulīgi iezīmētas «galvu» konstrukcijas, to balstīšanas mezgli un teltsveida konstrukcija zvanu tornim.
- Ja ēkai ir trīs izejas, tradicija tās simboliski traktē ka Kristus mācības atvērtību visām tautām, tapēc durvis mēdz izvietot trijās debespusēs. Projektā visas ieejas durvis orientētās vienā virzienā.
- Projekta fasāžu dekoratīvas detaļas izmantotas tikai ka rotājums, ignorējot to, ka dievnama visām detaļām piemīt dziļa iekšējā jēga. Dažado formu frontoni simbolizē Debess Spēku deviņas kārtas, pēc

jēgas tos mēdz izyietot lielās «galvas» - Kristus tēla tuvumā. Projektā tiešī tur tie trūkst, bet ir pielipināti citām formām un pavisam citur.

- Projektā pilnīgi nav pārdomāta dievnama **gaismas telpas organizācija**, kurai ir dziļā teoloģijas jēga un ārkārtīgi liela nozīme dievnama idejā, un kuru lieliski prata arhitektoniski risināt Latvijas arhitektūras meistari.

Mēs redzam, ka visās telpās visiem logiem ir vienādi gabarīti, vienāds ļoti zems (pie grīdas) logailu izvietojums. Nav izmantota iespēja ar logailām radīt arhitektūras ritma variācijas.

Secinājums.

Uzrādītā projekta zemā kvalitāte ir dievnama idejas nesaprašanas rezultāts.

Pašreizējā projektēšanas stadija ir projekta priekšlikums, tāpēc ir iespējama projekta koncepcijas un arhitektūras risinājumu pārstrāde, minēto trūkumu novēršana. Mūsdienās ir pieejams plašs literatūras un būvnormatīvu klāsts baznīcu projektēšanai, pastāv plašas iespējas tradicijas pētīšanā, nepieciešama tikai projektētāju vēlēšanās dzili izprast kristietības un mūsu reģiona arhitektūras mantojumu.

arhitekte Ludmila Kļešņina
2013. gada 28. februāris